

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง **ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร** สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูศิลปศึกษาจำนวน 192 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 113 โรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านเพื่อการพิจารณาตรวจสอบแก้ไข จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มครูศิลปศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรจริงเพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม(Reliability) ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา, รายวิชาศิลปะกับชีวิต (สาขาทัศนศิลป์) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาบังคับแกนศิลปศึกษา รายวิชาศิลปะกับชีวิต (สาขาทัศนศิลป์) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็น คำถามปลายเปิด(open ended)

เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีกลุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ จำนวน 226 ฉบับได้รับคืน 192 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.96

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลตอนที่ 1 และ ตอนที่ 2 ที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม Word Excel หาค่า ร้อยละค่าเฉลี่ย หรือค่ามัธยฐานเลขคณิต ประกอบความเรียง และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ รวบรวมข้อมูลแล้วจัดกลุ่มโดยพิจารณาว่า ข้อเสนอแนะใดมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน จากนั้นจึงนำมาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปความเรียงและความถี่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ ข้อมูล สามารถนำมาสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูผู้สอนวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา รายวิชาศิลปะกับชีวิต (สาขาทัศนศิลป์) ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่เป็นชายคิดเป็นร้อยละ 61.98 และเป็นหญิงคิดเป็นร้อยละ 38.02 ครู ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 88.02 มีระยะเวลาในการเข้ารับราชการ 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 65.63 มีประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 21 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 50.00 ระดับ ชั้นที่รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปศึกษา (สาขาทัศนศิลป์) คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 คิดเป็น ร้อยละ 19.79 สาขาที่รับผิดชอบสอนในรายวิชาศิลปะกับชีวิต คือ สาขาทัศนศิลป์เพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 76.56 มีหน้าที่อื่นที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการสอนวิชาศิลปศึกษาคิดเป็นร้อย ละ 93.75 โดยรับผิดชอบหน้าที่นอกเหนือจากการสอน 1 หน้าที่คิดเป็นร้อยละ 47.92 มีการศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมในเชิงวิชาการเกี่ยวกับวิชาศิลปศึกษาเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 45.31

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชา บังคับแกนศิลปศึกษา รายวิชาศิลปะกับชีวิตอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.23$) และเมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การทดลองผสมสี แม่สีวัดธาตุ ตามวงล้อสีมี ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.57$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การตี ความเรื่องราวในผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.93$) และเมื่อนำมา จำแนกตามแกนความรู้ในทฤษฎี DBAE พบว่า

- ในแกนความรู้ที่ 1 แกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉลี่ยแล้วครูศิลป ศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.24$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการอธิบายที่มาของศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ($\bar{X} = 4.45$) ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการอธิบายความหมายและประวัติความเป็นมาของศิลปะสากล ($\bar{X} = 4.03$)

- ในแกนความรู้ที่ 2 แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์โดยเฉลี่ยแล้วครูศิลปศึกษามี ความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่า เฉลี่ยมากที่สุดคือการอธิบายถึงคุณค่าและความงามของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกับสิ่งที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.45$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการยกตัวอย่างผลงานศิลปะของศิลปินระดับโลกที่ เห็นได้ชัดเจนว่าไม่มีคุณสมบัติด้านความสวยงามเหตุใดจึงมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ($\bar{X} = 3.98$)

- ในแกนความรู้ที่ 3 แกนความรู้ด้านศิลปะวิจารณ์โดยเฉลี่ยโดยเฉลี่ยแล้วครูศิลป ศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.16$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การอธิบายหลักขององค์ประกอบศิลป์ ($\bar{X} = 4.48$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือการตีความเรื่องราวในผลงานศิลปะ ($\bar{X} = 3.93$)

- ในแกนความรู้ที่ 4 แกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติโดยเฉลี่ยแล้วครูศิลปศึกษามีความ คิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.29$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุดคือ การทดลองผสมสี แม่สีวัดธาตุตามวงล้อสี มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ระดับเห็นด้วย อย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการปฏิบัติงานด้านการออกแบบตกแต่งภายใน ($\bar{X} = 4.06$)

จากข้อมูลทั้งหมด สรุปได้ว่า แขนความรู้ในทฤษฎี DBAE ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือแขนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.29$) แขนความรู้ที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ แขนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{X} = 4.24$) แขนความรู้ที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่สามคือ แขนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ($\bar{X} = 4.21$) แขนความรู้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ แขนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ ($\bar{X} = 4.16$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) อยู่ในแขนศิลปะปฏิบัติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.93$) อยู่ในแขนศิลปวิจารณ์

อภิปรายผลการวิจัย

ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาบังคับแกนศิลปศึกษา รายวิชาศิลปะกับชีวิต(สาขาทัศนศิลป์) ซึ่งจะนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามแขนความรู้ โดยเรียงลำดับ ตามระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา ดังนี้

แขนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงสุดในแขนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแขนความรู้ในทฤษฎี DBAE ทั้ง 4 แขน เนื่องจากเมื่อพิจารณาในคำอธิบายรายวิชาศิลปะกับชีวิต และเนื้อหาจากหนังสือแบบเรียนที่ใช้กันในปัจจุบัน พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับด้านศิลปะปฏิบัติ ซึ่งสังเกตได้อย่างชัดเจน และในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่ ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการสอนด้านศิลปะปฏิบัติ ที่เป็นการฝึกทักษะ และมีผลผลิตเป็นผลงานศิลปะ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเรียนการสอนด้านศิลปะปฏิบัติ นั้น มีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ครูสามารถเตรียมการสอนได้ง่าย รวมทั้งประเมินผลจากตัวผลงานที่ปรากฏได้ง่ายกว่าการสอนด้านอื่นๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสังคม ทองมี(2534) พบว่า ครูและผู้บริหารสนับสนุนการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาในด้านศิลปะปฏิบัติ ในการวาดภาพระบายสีมากกว่ากิจกรรมด้านอื่น เนื่องจากกิจกรรมในด้านนี้มีความประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลการประกวดศิลปะ เป็นจำนวนมากและสร้าง

ชื่อเสียงให้กับโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับปัญหาที่หน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 3 (2524) ได้ค้นพบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ชอบงานด้านปฏิบัติมากกว่าด้านวิชาการ จึงขาดความรู้ในเนื้อหาวิชา และครูผู้สอนมุ่งเน้นรูปแบบหรือผลสำเร็จของงานมากเกินไป ขาดการเน้นในเรื่องความคิดสร้างสรรค์และการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นผลต่อเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของความเคยชินของครูเนื่องจากวิชาศิลปะปฏิบัติ เป็นการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจมา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดันนาฮู(Dunnahoo,1992) ที่พบว่า หนังสือคู่มือการสอนสำหรับครูในสหรัฐอเมริกา มีอิทธิพลของศิลปะปฏิบัติปรากฏอยู่เป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณารายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในแกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติเป็นรายข้อพบว่า รายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในแกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติและอยู่ในระดับสูงที่สุดในรายการกิจกรรมทั้งหมดคือ การทดลองผสมสีแม่สีวัตถุตามวงล้อสี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากิจกรรมที่เป็นการปฏิบัติโดยการทดลองนั้น เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองซึ่ง เกษร ธิตะจรรย์(2543) ได้กล่าวถึงการทดลองเกี่ยวกับสีและการฝึกปฏิบัติในการใช้สีดังนี้ การทดลองหาค่าของสีต่างๆ ทำได้หลายวิธี การทำงานศิลปะศึกษาเกี่ยวกับสีจะมีกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้รู้จักการผสมด้วยวิธีต่างๆ ทำอย่างง่ายๆ และทำแต่ละครั้งก็จะเกิดสีไม่ซ้ำกัน บางครั้งก็เกิดเป็นภาพและลวดลายต่างๆ น่าสนใจ นักเรียนจะได้รู้จักสีใหม่ๆ จากการฝึกปฏิบัติ เช่น การหยดสี การเป่าสี การรีดสีการปาดสีหรือการขีดสี ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะนี้ถือว่าเป็นวิธีการสอนในเชิงทดลอง(ชลอ พงษ์สามารถ, 2526)

ส่วนรายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุดในแกนความรู้นี้ คือ การปฏิบัติงานด้านการออกแบบตกแต่งภายใน การสอนการออกแบบตกแต่งภายในเน้นความรู้ด้านความเข้าใจ นอกจากจะมีกิจกรรมวาดภาพแล้ว ยังมีกิจกรรมทำหุ่นจำลองการตกแต่ง ซึ่งการ

ออกแบบตกแต่งภายใน มีเนื้อหาหนักและซับซ้อน เช่น ต้องคำนึงถึง สัดส่วน พื้นที่ และหลักการใช้สี ในการตกแต่งภายใน ส่วนการทำหุ่นจำลอง ใช้เวลามาก อุปกรณ์หลากหลายและราคาแพง เวลาเรียนน้อยไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่มาก

แกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเป็นอันดับที่สอง ในแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแกนความรู้ในทฤษฎี DBAE ทั้ง 4 แกน เนื่องจากสาระความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้เรียนศิลปศึกษา ซึ่งเป็นแกนที่ถ่ายทอดความรู้ทางด้านประวัติความเป็นมาของศิลปะแขนงต่างๆ ประวัติของการสร้างงานศิลปะ เรื่องราวของศิลปินในอดีต และเรื่องราวของศิลปะวัฒนธรรมรวมไปถึงความสัมพันธ์ของศิลปะและสิ่งแวดล้อม จากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเมื่อได้พิจารณาจุดประสงค์ในรายวิชาศิลปศึกษาพบว่า มีการกล่าวถึงจุดประสงค์ ที่มีความสัมพันธ์กับด้านประวัติศาสตร์ศิลป์อยู่บ้าง

เมื่อพิจารณารายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นรายชื่อพบว่า รายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงที่สุดในแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์คือ การอธิบายที่มาของศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่ง เลิศ อานันท์นะ(2516) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า องค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น มีความสำคัญต่อการศึกษาวิชาศิลปะเป็นอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาวิชาศิลปศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรีย ภาพและพุทธิปัญญาของมนุษย์ในแต่ละยุค แต่ละสมัยและรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ มัทนิรัตน์(อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524)กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะจะต้องมีความรู้ในทางประวัติศาสตร์ศิลปะและปรัชญาศิลปะเป็นอย่างดี เพื่อให้มีความรู้ที่จะสามารถให้คำอธิบายถึงงานศิลปะในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีความรอบรู้ถึงรายละเอียด ประวัติความเป็นมาของผลงานศิลปะนั้นๆ สอดคล้องกับ คัลเมอร์ส(1992) กล่าวว่าไว้ว่า ศิลปะนั้นสะท้อนความเชื่อ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจและแง่มุมอื่นๆ ในด้านวัฒนธรรมในแต่ละยุค แต่ละสมัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองตอบต่อความต้องการทางอารมณ์ต่างๆ ของตัวมนุษย์เอง(เฉลิม นาศิริรักษ์ และ คณะ2535)

ส่วนรายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุดในแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์คือ การอธิบายความหมายและประวัติความเป็นมาของศิลปะสากล ซึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ความรู้เกี่ยวกับศิลปะสากลน่าจะเป็นความรู้ที่ใกล้ตัวสำหรับผู้เรียนในวัยนี้แม้ว่าในเนื้อหาของกิจกรรมในหนังสือแบบเรียนจะมีกิจกรรมเหล่านี้ระบุไว้ อีกประการหนึ่งก็คือในวัตถุประสงค์รายวิชาศิลปะกับชีวิตนั้นจะเน้นในด้านให้มีความรู้ และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งครูอาจจะไม่เห็นความสำคัญของการสอนในด้านศิลปะสากลเท่าที่ควร

แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเป็นอันดับที่สามในแกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแกนความรู้ในทฤษฎี DBAE ทั้ง 4 แกน และเมื่อพิจารณารายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในแกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นรายชื่อพบว่า รายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงสุดในแกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ การอภิปรายถึงคุณค่าและความงามของสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นกับสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา ของวิชาศิลปศึกษา(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในข้อที่กล่าวว่า เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป เมเซีย (Meccia , 1973) ได้อธิบายถึงลักษณะของสุนทรียศาสตร์ว่า ความรู้ในเชิงสุนทรียเป็นความรู้พื้นฐาน (Basic-knowing) โดยมีต้องอาศัยการตัดสินใจหรือความเชื่อถือมาสนับสนุน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์(2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุนทรียศาสตร์ว่า ความเจริญเติบโตด้านสุนทรียนั้นมีใช้จะสำคัญต่อบุคคลเท่านั้นแต่ในบางกรณีมีผลต่อสังคมโดยรวมทีเดียวเมื่อจิตใจขาดความเป็นระบบระเบียบก่อให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นในบุคคล ถ้าบุคคลในสังคมจำนวนมากเป็นเช่นนั้น อะไรจะเกิดแก่สังคมหรือวัฒนธรรมนั้นๆ เฉลิม นาศีรักษ์ และ คณะ (2535) กล่าวว่า การศึกษาทัศนศิลป์นับว่าเป็นการเรียนรู้อาชีพศิลปะกับชีวิตอย่างแท้จริง เพราะเป็นการเรียนรู้ศิลปะที่อยู่ใกล้ตัวและจำเป็นต้องรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติพร้อมกันไป

จึงจะทำให้เกิดทักษะขั้นพื้นฐาน มีความรู้ความเข้าใจในศิลปะและสามารถเห็นคุณค่าของศิลปะ รวมถึงการเป็นคนรักศิลปะได้อีกด้วย

ส่วนรายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับต่ำสุดในแกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ การยกตัวอย่างผลงานศิลปะของศิลปินระดับโลกที่เห็นได้ชัดเจนว่าไม่มีคุณสมบัติด้านความสวยงามเหตุใดจึงมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ผลของความคิดเห็นนี้อาจจะเกิดจากครูศิลปศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในสุนทรียศาสตร์ที่แท้จริง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วนั้นคนส่วนใหญ่จะเอาคำว่าความสวยกับความงาม มารวมเข้าไว้ด้วยกัน แต่สำหรับในการพิจารณางานศิลปะนั้น อาจจะแยกทั้ง 2 สิ่งนี้ออกจากกัน พวง มีนอก(2530) กล่าวว่า เนื่องจากวิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับโลกจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ซึ่งมีระดับความรู้สึก ซึ่งมีเหตุผลและรสนิยม แตกต่างกันในคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ เป็นตัวการกำหนดและแปลความหมายของอารมณ์ที่รับรู้แตกต่างกันออกไป เช่นในการพิจารณางานจิตรกรรมของ วินเนอร์ (Winner, 1982) ที่กล่าวว่า การที่เราจะมองภาพได้ถูกต้อง ต้องอาศัยการเดาเข้ามาช่วย ซึ่งผู้ดูต้องมีประสบการณ์ ความรู้ และความคาดหวังของผู้ดูเป็นตัวชี้แนะ การมองภาพตามทฤษฎีนี้ ผู้ดูต้องเดาหรือคิดเอาเองไม่ว่าผู้ดูจะเห็นผิดหรือถูกต้องก็ตามภาพที่ปรากฏไม่จำเป็นต้องเหมือนกับของที่ เป็นแบบเนื่องจากประสบการณ์ของผู้ดูภาพมีความสำคัญกว่า ซึ่งสรุปได้ว่าในการชมภาพจิตรกรรมให้เกิดความซาบซึ้ง ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ในรูปลักษณะของวัตถุที่ ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรม เป็นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาของภาพจิตรกรรมนั้นซึ่ง โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1975) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเน้นที่ผลของกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล และการรับรู้ซึ่งได้จากประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ ผลพัฒนาการด้านสุนทรียศาสตร์ก่อให้เกิดแก่ตัวบุคคลนั้นเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าตัวผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น อันเป็นหลักการทางศิลปะ ซึ่งครูจำเป็นต้องรู้ ส่วนส่วนด้านการนำสุนทรียศาสตร์ พัฒนานำไปสู่การเรียนการสอนนั้น แคนรอน แฮมเบลน (Hamblen, 1987) กล่าวว่าแสดงความคิดเห็นว่า สุนทรียภาพ เป็นแกนที่สร้างปัญหาให้กับ DBAE มากที่สุด เพราะยากที่จะหาคำจำกัดความหรือคำนิยามศัพท์ ถึงพฤติกรรม

สุนทรียของผู้เรียนได้อย่างแจ่มชัด ทำให้สาระความรู้ในด้านนี้ยากสำหรับการนำมาพัฒนาสู่การเรียนการสอน

แกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุดสุดในแกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแกนความรู้ในทฤษฎี DBAE ทั้ง 4 แกน และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด เป็นรายชื่อพบว่ารายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงสุดในแกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ คือ การอธิบายหลักขององค์ประกอบศิลป์ ซึ่งความรู้ด้านองค์ประกอบศิลป์นั้นถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ มัทนี รัตนิน (2524) กล่าวถึงการพิจารณาการวิจารณ์ทัศนศิลป์ด้านการแสดงออกในด้านรูปแบบ ดังนี้ การแสดงออกในด้านรูปแบบ (Form) คือ ส่วนของการแสดงออกที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการมองเห็น เป็นไปในลักษณะของรูปธรรม ในส่วนของรูปแบบของทัศนศิลป์นี้ถือว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาสาระที่เป็นนามธรรมซ่อนอยู่ภายใน ดังนั้นรูปแบบจึงเป็นสื่อ หรือพาหนะที่จะนำผู้ชมเข้าไปถึงความคิด การแสดงออกด้วยรูปแบบในงานทัศนศิลป์นี้เกิดจากการรวมตัวการประกอบกันเข้าของภาษาทางทัศนศิลป์ต่างๆ เช่น เส้น น้ำหนัก รูปวาง พื้นผิว สีสัน พื้นผิว และปริมาตร สอดคล้องกับ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543) กล่าวว่า เราสามารถเห็นและซึมซับถึงการแสดงออกที่เป็นระบบระเบียบอันงดงามของบริเวณว่าง จังหวะ เส้น รูปวาง สี การเคลื่อนไหว หรือการผสมผสานของการผสมผสานของส่วนประกอบเหล่านี้ในผลงานศิลปะ หรือสื่อด้านศิลปะหลายประเภท กรมวิชาการ (2532) ได้กล่าวถึงผลของรายละเอียดในงานศิลปะที่มีต่อนักเรียนว่า การที่นักเรียนได้ค้นพบข้อมูล และรายละเอียดที่ทำให้รู้ว่ามิอะไรอยู่ในงานศิลปะ มีส่วนทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้นๆ อยู่แล้ว เมื่อได้วิเคราะห์แยกแยะอย่างมีขั้นตอน มีระบบก็ยิ่งทำให้รู้ความหมายและเกิดการพอใจการวิจารณ์ศิลปะจึงเป็นผลทางปริมาณที่ช่วยสร้างความพึงพอใจแก่นักเรียน สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2532) ได้เสนอแนะว่า ควรฝึกให้นักเรียนได้วิจารณ์ตนเอง โดยการเล่าอธิบายหรือให้ความหมายผลงานที่ตนสร้างขึ้นในบางโอกาสอาจให้นัก

เรียนผลัดเปลี่ยนกันทำการวิจารณ์แนวความคิดวิธีการ ลักษณะการทำงาน ผลงาน ฯลฯ ของนักเรียนด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการพูดหรือเขียน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเพิ่มเติมให้

ส่วนรายการกิจกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุด. ในแกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ และต่ำที่สุดในรายการกิจกรรมทั้งหมดคือ การตีความเรื่องราวในผลงานศิลปะ ซึ่งเมเซีย (Meccia , 1973) ได้อธิบายถึงลักษณะของศิลปวิจารณ์ว่า ความรู้ในเชิงวิจารณ์นั้น เป็นความรู้ที่มีใช้ความรู้พื้นฐาน(non-basic knowing) ต้องอาศัยหลักฐานหลักการและแนวคิดมาอ้างอิง ศิลปวิจารณ์นั้นมักจะมีการเข้าใจผิดกันว่า เป็นกระบวนการค้นหาข้อผิดพลาดหรือข้อเสีย หรือตำหนิในผลงานศิลปะ พาร์ โยฮันเซน (Jahansen, 1978) กล่าวว่าเป็นเรื่องตรงกันข้าม การวิจารณ์ผลงานศิลปะนั้น จะเป็นการยกย่องว่าทำผลงานศิลปะชิ้นนั้น จึงควรได้รับการชื่นชม ศิลปวิจารณ์ จึงเป็นวลีที่หมายถึงกระบวนการ บรรยาย วิเคราะห์ ตีความ และตัดสินคุณภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในผลงานศิลปะชิ้นนั้นๆ ส่วนเรื่องราวที่ใช้ในการตีความในศิลปวิจารณ์นั้น มัทนี รัตนิน (2524) กล่าวว่า สำหรับเรื่องราว (Subject) ที่นำมาใช้ในการสร้างงานทัศนศิลป์มีเนื้อหา ดังนี้ สังคม จิตวิทยา อารมณ์สะเทือนใจ การเมือง การศึกษา ธรรมชาติ ชีววิทยา อุตสาหกรรม เทคโนโลยี วัฒนธรรม กวี โศกนาฏกรรม สุขนานุกรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา มนุษยธรรม เทพนิมม ภาพเหมือน ความรัก ความขัดแย้ง การปฏิบัติ ฯลฯ นักวิจารณ์ศิลปะจึงต้องมีขอบเขตจำกัดของตนในการวิจารณ์ โดยที่ไม่อาจก้าวเข้าไปอธิบายในสิ่งที่ตนเองไม่สนใจ และ ไม่ได้ศึกษาเพียงพอ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสำหรับการตีความนั้นมีความกว้างขวางมาก ตัวผู้เรียนหรือนักศิลปวิจารณ์จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้หลากหลาย และกว้างขวาง ดังที่ สงวน รอดบุญ(2533) กล่าวว่า นักวิจารณ์ศิลปะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และความรู้กว้างขวาง เพราะถ้ามีความรู้เพียงด้านใดด้านหนึ่งการวิจารณ์นั้นย่อมจะขาดคุณค่า อาจทำให้ผลงานศิลปะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยและหมดความสำคัญไป นักวิจารณ์ศิลปะจึงต้องเป็นผู้วางใจให้เป็นกลางปราศจากอคติใดๆ รู้จักใช้เหตุผล ไม่ยึดถือเอาความรู้สึกส่วนตัวเป็นเครื่องตัดสิน ประการสำคัญคือควรเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องราวหรือขอบเขตของศิลปะอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในด้านจิตวิทยาด้วยลักษณะการตีความที่กล่าวมาข้างตน ผู้ตีความงานศิลปะจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ครอบคลุมหลายศาสตร์ สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆเข้ามามีร่วมกันในการตีความ

จะเน้นการสอนให้นักเรียนในระดับมัธยมต้นตีความผลงานศิลปะจึงเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนเกินไป ยิ่งยากกว่าขั้นตอนการบรรยายจึงทำให้ครูผู้สอนเห็นด้วยน้อยที่สุด และสิ่งที่สังเกตได้จากในหลักสูตรคือ แม้ว่าในหนังสือแบบเรียนจะกล่าวถึงการเรียนการสอนในด้านศิลปวิจารณ์อยู่บ้าง แต่ในจุดประสงค์รายวิชาและเนื้อหาในคำอธิบายรายวิชานั้น ไม่ได้กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปวิจารณ์เลย

ข้อมูลปลายเปิด

จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาบังคับแกนศิลปศึกษา รายวิชาศิลปะกับชีวิต (สาขาทัศนศิลป์) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้ ควรมีการจัดแสดงนิทรรศการย่อยแสดงผลงานของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ(2526) กล่าวว่า ควรมีการแสดงผลงานของเด็กทุกคน แต่ไม่ควรเป็นไปในทางแข่งขันกัน เพราะบางคนที่ไม่สามารถทำดีเท่าผู้อื่นได้อาจจะท้อ ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม สอดคล้องกับ วัฒนพร ระวังทุกข์ (2522) ที่กล่าวว่า ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพของห้องเรียน โรงเรียน และชุมชน โดยพยายามใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมากที่สุด เช่นหัวข้อที่กำหนดการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า โครงการหรือชิ้นงาน ก็ควรเป็นหัวข้อเกี่ยวกับท้องถิ่น หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถและความสนใจเพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านวิชาการการประกอบอาชีพการดำรงตนในสังคมและบุคลิกภาพส่วนตน

จากความคิดเห็นเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตพบว่าเวลาเรียนไม่เพียงพอ ห้องเรียนและห้องปฏิบัติงานไม่เพียงพอ นักเรียนไม่สนใจเรียน บุคลากรไม่เพียงพอและผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ต่อต้าน ธาวิเกษ (2537) พบว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้ลดคาบเรียนศิลปะให้น้อยลง ทำให้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายได้ยาก

ส่วนในด้านความพร้อมของครูพบว่า ครูคนเดียวไม่สามารถสอนทั้ง 3 วิชาได้ เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญไม่พอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาพร ตันธนะวิศวะกุล (2536) พบว่า ครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางการศึกษา ขาดสื่อและงบประมาณ ขาดเอกสารการค้นคว้า

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ควรจัดกิจกรรมโดยมุ่งเน้นให้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและบูรณาการเข้ากับวิชาอื่นได้ ควรจัดกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง และควรพานักเรียนไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียนบ้าง สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่กล่าวว่า เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง และเป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพ หรือการศึกษาต่อ

จากแนวคิดที่สรุปว่า การเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE นั้น ประกอบไปด้วยแกนความรู้หรือศาสตร์ 4 แกน พอสรุปได้ว่า สาระความรู้ในแต่ละแกนความรู้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกันดังที่ วินัย โสมดี(2528) กล่าวว่า การศึกษาสุนทรียศาสตร์ และการสร้างงานศิลปะนั้น จะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะได้ ส่วนการศึกษาการวิจารณ์งานศิลปะ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้หลักเกณฑ์และเสริมความคิดในด้านเนื้อหาทางศิลปะและการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ช่วยให้เข้าใจศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนเสริมการวิจารณ์งานศิลปะให้เป็นเหตุเป็นผลขึ้น สอดคล้องกับ คาร์ล และ ซิมเมอร์แมน(Clark and Zimmerman, 1978) เสนอว่า การเรียนการสอนศิลปศึกษา ควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอย่างครบถ้วน ในเนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจและทักษะตามแนวเนื้อหาที่เป็น ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นว่าแนวความคิดนี้เนื้อหาวิชาศิลปศึกษาจะกว้างและหลากหลายเพื่อให้

นักเรียนได้มีประสบการณ์และเลือกเรียนในแขนงที่ตนสนใจต่อไป สอดคล้องกับ ชาร์ล ดอร์น(Dorn, 1978) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎี DBAEว่า การแบ่งการเรียนรู้ ออกเป็น 4 แกน โดยให้ครูมีอิสระในการเลือกสรรเองว่าจะสอนแต่ละแกนมากน้อยเพียงไรนั้น ดอร์น แย้งว่า เข้าลักษณะปั้นหัวปั้นก้อยจะแน่ใจได้อย่างไรว่า ครูจะสอนครบทั้ง 4 แกนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน ซึ่งคล้าก เดย์ และเกรีย (Clark, Day and Greer, 1987) ได้เสนอคุณสมบัติ 10 ประการของหลักสูตรและการสอนแบบ DBAE ไว้ในคุณสมบัติข้อที่ 7 ในด้านหลักสูตรว่า หลักสูตร ในการสอนแบบ DBAE นั้นสร้างขึ้นโดยคำนึงถึง ความเท่าเทียมกันของสาระความรู้ทั้ง 4 แกน ส่วน เบทส์(Bates, 2000) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ง่าย ๆว่า การที่จะนำแกนความรู้ ต่างๆ มาประยุกต์ใช้นั้น ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขแวดล้อมต่างๆ เช่น คุณสมบัติของผู้เรียน วุฒิภาวะ ของผู้สอน สถานที่ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งจะสามารถใช้แกนใดแกนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของการจัด การเรียนการสอน และใช้แกนอื่นๆมาสนับสนุนการเรียนการสอนนั้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ดังนี้

1. นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับ ทฤษฎีการเรียน การสอนศิลปศึกษา อย่างต่อเนื่อง และควรมีการทดลองใช้กับทุกระดับชั้น โดยเฉพาะการนำมาใช้ ในหลักสูตรใหม่
2. ครูผู้สอน ควรแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ควรมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ในการสอน และจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของผู้ เรียนให้มากที่สุด
- 3 ในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนในหนังสือแบบเรียน ควรศึกษาจากงาน วิจัยต่างๆ เพิ่มขึ้น และควรพิจารณาเลือกสาระความรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสมและครบถ้วนใน ทุกๆ ด้าน